

A családi gazdálkodásról

Gyermekkorom egyik alapélménye Elemér bácsi. Egyik nagybácsimék Mátyásföldön laktak, egy nagyon szép, de kicsit megöregedett házban, amiben élt a szuterénben a nevezett albérlő. Elemér bácsi azért volt nekem furcsa, mert a pincében lakott albérlőként, de volt egy Opel Rekordja. Ez a 70-es években egészen egyedülálló vagyontárgy volt. Ütött, kopott autó volt, de Opel Rekord. Vélhetően az egész vagyonát és talán még családját is lecserélte erre az autóra. Nagyon sokat gondolkodok azóta is rá. Mondjuk, ma is ismerek családokat, akik új autót vesznek, de albérletben laknak!

Élünk bele a világba és ha jön egy hirtelen csábítás vagy éppen fenyegetés, akkor szaladunk felé vagy el onnan, minden egyebet eldobva. De nagyon nincs is miről megfélelkezni, mert nem tanítottak meg rá, hogy mi fontos és mi nem, rangsorról még csak nem is hallottunk. Nem is foglalkozunk ilyesmivel, mert a kuponvadászok módjára, úgy gondoljuk, hogy az élet legnagyobb stratégiája kihasználni az adódó helyzeteket és elkerülni a nehézségeket. Mindezt úgy tanultuk meg jólétünkben, mint megoldást mindenre, hogy mindig és mindenre volt pénzünk. Itt jelentkezik a tehetősök csapása. Nem tanuljuk meg azt, hogy különbséget tegyünk fontos és jó, kicsi és nagy között, múlt, jelen és jövő viszonylatában. A pillanatnyi helyzetekben úgy viselkedünk, mintha azon múlna életünk és mintha miénk lenne Salamon kincseskamrája. Nem tudunk a bekövetkező helyzetekben csak sznobként és maximalistaként gondolkodni. Nincs pénzünk autóra. Újra pláne nincsen, de mi nem érzük be kevesebbel, mint a roppant környezettudatosnak tartott villanyautóval. Ráadásul, még hitelt is veszünk fel rá, mert így a környezetnek is nagy jót teszünk! Igaz, hogy még az utódaink is fogják fizetni ezt a luxust, a haszon jó része pedig nem nálunk csapódik le, hanem a hitelezőnél. Az fel sem merül, hogy ennél lehetnek lényegesen fontosabb dolgaink, amelyek nem jelentenek nagy dicsőséget, csak azt, hogy tesszük a dolgunkat, kötelességeinket, amelyeknek igyekszünk a tudatában lenni. Ehhez még olykor kölcsönt sem kell felvenni, meg kell csinálni és kész. Ezek maradnak halogatva a sor végére és az utódainkra.

Hiába a tanulság, hogy ne vegyél fel hitelt, mert az nem ajándék! Rövidke életem alatt megtanultam, pedig még a hitelválságot is megúsztam, hogy nem érdemes felvenni hitelt, csak akkor, ha múlhatatlanul, a pillanatnyi pusztaságért elengedhetetlen dologról van szó vagy, ha bizonyosan jól termő vállalkozást kell beindítani, bővíteni. Ha az ember takarékoskodik, kuporgatott pénzét szerény, de megbízható helyre rakja, akkor a maga malmára hajtja a vizet. Fix összegű megtakarításai is idővel hatványozottan gyarapodnak. Ha hitelt vesz fel, akkor a más hasznára használja a pénzt, ha nem származik belőle különleges előnye (anyagi értelemben és nem azért, mert egy haszontalan vágyamat oltottam). Sőt, rájöttem, hogy még a kamatmentes kölcsön sem kedves számomra. Fényképezőgépet vettem egy éves részletre. Bolond, aki nem a másik pénzét használja ingyen okoskodással belementem, pedig ki tudtam volna fizetni. Azután rájöttem, mi a bajom ezzel. Úgy néz ki a dolog, mintha már megvettem volna, de mégsem, hiszen elköteleződtem és fizetgetem a részleteket. Mégis, állhat elő olyan helyzet, amikor ez nagy teherré válik, sőt, segít eltéveszteni anyagi pozícióim megítélését, mert azért még elég sok pénzt kell kifizetni a jövőben, amikor már kopogtat a fontos, a jó helyett. Ez folytatódhatos terhet jelent, előre nem látható, hogy jövedelmeim változásával miként változik ennek a súlya. Arra jutottam, ha most tudom azt az összeget nélkülözni, hogy maradjon elég pénzem a stratégiai előrelátható dolgokra, tartalékokra, még ha el is veszem az állásomat vagy leesek a lábamról, akkor érdemes belevágni. Azóta tapasztalom is, hogy így lehet reálisan megítélni, megengedhetek-e magamnak egy beruházást vagy sem.

Azt hittem, már mindent tudok a hitelek csapdájáról. Erre még egyszer be tudtak húzni a csőbe. Új autó vásárlásánál egy rövid lejáratú, viszonylag kis összegre vonatkozó, fix törlesztésű hitelt ajánlott a kereskedő. Nem volt becsapás, előre megkaptam a csekkeket. És a csalétek, hogy ezzel tudták összességében valamivel olcsóbban adni az autót! Mondták is, hogy ez igen speciális esetben van, de mivel nekik a hitelközvetítésért van jutalékuk, abból tudnak engedni az autó árából. Ez volt az utolsó hitelfelvételem, de ez is egy jelképes összeg volt csak.

És akkor, van még tovább is. Hallottam olyanról a válság előtt (mármint a korábbi előtt, mert manapság már egyik válságból csöppenünk a másikba, jöllehet, már folyamatosan abban vagyunk régóta), hogy valaki eladta a lakását részvényekért, mert azok éppen nagyon dübörögtek. Így érte a részvénytőke összeomlása.

Életem során, sokszor megkerestek befektetési vagy másként mondva biztosítási tanácsadók, meggyőzve arról, hogy nem csak a gazdagoknál van rájuk szükség. Sokat tanultam tőlük. Leginkább azt, hogy tanácsot adni általában semmiben nem lehet. Ritkán vagyunk birtokában egyetemes nagy igazságoknak, mert mind részgazságnak bizonyul idővel vagy a létrán feljebb lépve. Bizonyos körülmények között igazak. Hiába kínálják a világ legbiztosabb és legjövődolgozóbb befektetését, ha nincsen rá pénzem, mert a túléléshez kell az erőforrásom. Ha nekem birtokomban van az egyetemes nagy igazság, akkor sem tudok vele mit kezdeni, mert legtöbbször nincs ráhatásom az egyén gondolkodására, hogy milyen értékrendje van és milyen előrelátással, mennyire komplex szemlélettel hozza a döntéseit. Előállhat olyan helyzet, mikor olyan irányú döntésre készül, amiben én nem szeretnék segíteni.

Igen gyakori a gazdálkodási gondolkodásban a következő három prioritás problematikája. A minimalizálás, a maximalizálás és az optimalizálás. Az emberek jó része minimalizálásra törekszik. A költségek, kockázatok, a veszélyek, az áldozatok és kudarcok kerülése. Nagyjából minden negatívnak tekinthető élmény elől való menekvés. Nem csak anyagi téren, de mindenütt megfigyelhető ez a stratégia. Elég egyszerű és viszonylag könnyű következtetésnek lenni a követésében. Talán, ha körülnézünk a környezetünkben, látunk ilyeneket és felmérhetjük, valóban itt van a megoldás? A másik, a maximalista stratégia. Ott nincsen kompromisszum, mindenből a legjobb kell, a legtöbb, a jövedelemből, a haszonból. Igyekeznek minden jót beletuszkolni röpke életükbe, minden másodpercében valami jót, hasznót húzzanak. Mindkét esetben igen erős ragaszkodás figyelhető meg az elkerülésre vagy a szerzésre. Az elengedés, megengedés fogalmát nem is ismerik, nincs megalkuvás. Egyik sem éri el a célját. A mindenre elszánt menekülőket utoléri az az, amelyektől szaladnak, a szerzőknek pedig végül minden kipotyog a kezéből. A legdurvább helyzet, mikor felváltva vagyunk menekülő és szerzők. Akkor rendre zsákutcába jutunk, mivel utolérnek a félelmeink tárgyai, a vágyaink pedig kisiklanak kezünk közül. Vajon nem ezért szorong rengeteg ember?

Mi a helyzet az optimalizálással? Már első látásra komplikáltnak tűnik. Ami a legfájdalmasabb, annak vállalása, hogy megengedem az áldozatokat, a veszteségeket és elengedem a vágyaimat, a nyereségeket. Ez nagyon rémületesen hangzik. Minden rossznak a vállalása és minden jónak az elengedése? Mikor a mai embernek többnyire alkalm van kerülni az áldozatokat és megszerezni, amit csak akar, még csak a lehetősége sincs meg, hogy megtapasztalja, megtanulja, hogy lehet az áldozatoknak és a lemondásoknak gyümölcsöt elnyerni.

Templomlépcső, 2023. március